

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นการสร้างความเจริญงอกงามให้กับคน เป็นการสร้างคน สร้างชาติ รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม-จริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน จึงได้กำหนดนโยบายพื้นฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 “รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” อีกทั้งความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ยังกำหนดว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข” และกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 หน้า 5-13)

จากการที่ปัญหาสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้มีความรุนแรง ปัญหาต่างๆ ได้ทวีความรุนแรง และมีความหลากหลายมากขึ้น โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหามาจากสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งต่างมุ่งเน้นในเรื่องของการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่มีพฤติกรรมย่อหย่อนในเรื่องของศีลธรรมจริยธรรม เยาวชนเกิดความหลงผิด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากเดิม และขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้ชีวิตและค่านิยมที่ดีงามตามโครงสร้างของสังคมไทยจางหายไป พร้อมกับการล่มสลายของครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมไทยโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา เช่น การก่อเหตุทะเลาะวิวาท การแพร่ระบาดของยาเสพติด การประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น รากเหง้าแห่งปัญหาดังกล่าว พบว่าเกิดจากการที่นักเรียน นักศึกษา ไม่ได้รับการกล่อมเกลาทางจิตใจ ถูกละเลยการปลูกฝังเรื่องศีลธรรมจริยธรรม ทำให้ขาด

ความสำคัญต่อหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาไตร่ตรอง และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ในปัจจุบันศีลธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวงการการศึกษา เมื่อใดก็ตามหากการกระทำและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้เบี่ยงเบนไปจากกฎกติกาของสังคมก็จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม และวิจารณ์ถึงบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาในการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนทั้งหลาย สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้น พฤติกรรมของคนกับคุณธรรมจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ถ้าคนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว พฤติกรรมที่มีต่อสังคมจะเป็นไปในลักษณะทางสร้างสรรค์ คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเครื่องค้ำครองโลก ดังที่ สาโรช บัวศรี กล่าวไว้ว่า “จริยธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ เป็นเครื่องมือควบคุมให้ความประพฤติของมนุษย์ได้เป็นไปในทางสันติสุข และเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์อย่างเด่นชัดและจริยธรรมเป็นปัจจัยทางสังคมที่จะนำสันติสุขมาให้แก่บุคคลและสังคม เพราะว่าจริยธรรมเป็นเครื่องควบคุมอันตรกิริยาระหว่างมนุษย์และสังคมหรือสิ่งแวดล้อมทั้งปวง” (สาโรช บัวศรี. 2526 หน้า 20)

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงมีความจำเป็นและสำคัญมาก โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เพราะว่าเด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ถ้าเด็กดีมีคุณธรรมเมื่อเขาเติบโตก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรม ในทำนองเดียวกัน แปก สอนธิรักษ์ และวิทย์ วิศทเวทย์ ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม คือหลักธรรมอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการกระทำที่เป็นไปตามครรลองคลองธรรมมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นการให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่นและในเวลาเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่ตนเอง การปฏิบัติตามหลักธรรมนั้น ก่อให้เกิดผลดีงามแก่ตนเอง ผลดีที่เกิดขึ้นมิได้สองแง่คือ ทางใจและทางกาย จุดมุ่งหมายปลายทางแห่งจริยธรรม คือ ทำให้มีความสุขทำให้ผู้อื่นมีความสุขและปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ จริยธรรมจึงเป็นหลักที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามพึงยึดเป็นหลักของชีวิต (แปก สอนธิรักษ์ และวิทย์ วิศทเวทย์. 2522 หน้า 82)

ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย เป็นหน้าที่ของคนในสังคมที่จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาชาติในอนาคต ทุกคนจึงมีหน้าที่ในการพยายามหาแนวทางป้องกันและแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อมุ่งให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น โรงเรียนจึงเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ต้องอบรมเพาะบ่มให้เยาวชนได้ศึกษา เรียนรู้ในเรื่องของศีลธรรมจริยธรรม เพื่อให้เยาวชนจะได้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรม

ให้นักเรียนก็คือ ครู ดังนั้นครูจึงเป็นบุคลากรที่สำคัญของการศึกษาที่ทำหน้าที่กำกับดูแล อบรม สั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน นอกจากการเรียนการสอนทางวิชาการ

ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชดำรัสว่า โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่สมาชิกในสังคม ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับว่า สถาบันการศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ดังนั้นโรงเรียนจึงมิใช่สถาบันที่มุ่งให้ความรู้ด้านวิชาการอย่างเดียว (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2530 หน้า 16) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตัวของเด็กและเยาวชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะครู เพราะครูมีบทบาทโดยตรงในการสอน นอกจากนั้นพ่อแม่เองก็ต้องรับบทบาทหน้าที่ในการสอนต่อจากครูด้วย นางพะงา ลิมสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า แม้โลกจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแต่ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ยังคงเหมือนเดิม คือ จิตใจยังต้องการความรัก ความอบอุ่น ความต้องการทางสังคม ความผูกพัน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ขณะนี้คนเป็นโรคเหงาหันมากเนื่องจากคนแต่ละคนมีความสัมพันธ์กับวัตถุมากกว่ากับคนด้วยกันเอง ดังนั้นการป้องกันปัญหาที่ดีที่สุดคือ ครอบครัวต้องมีความอบอุ่น สร้างความใกล้ชิดผูกพันซึ่งกันและกันมีความเข้าใจและเอาใจใส่ให้แก่กัน (นางพะงา ลิมสุวรรณ. 2540 หน้า 3)

จากแนวคิดและปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้คือการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งความคิดที่ดี รู้จักฟังตนเองซัดเกล้าจิตใจของตนเอง พัฒนาตนเองโดยผ่านกระบวนการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง เป็นการสอนโดยใช้แบบฝึกกิจกรรมเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะนี้จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสตนเองในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เกิดกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้แล้วนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองโดยตรง

จุดมุ่งหมายของการประเมิน

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยา (Reaction) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินงานการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
2. เพื่อประเมินความรู้ (Learning) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
3. เพื่อประเมินพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้าร่วมโครงการในการนำความรู้ไปใช้ในการเรียนตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ (Results) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

วิธีการประเมิน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประยุกต์กรอบแนวคิดการประเมินแบบเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick)

ความสำคัญของการการศึกษา

ผลการศึกษาครั้งนี้ มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
2. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
3. เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตการประเมิน

1. ด้านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จำแนกเป็น พระวิทยากร 5 รูป ครูผู้พี่เลี้ยง 22 คน นักเรียน 92 คน ผู้ปกครอง 92 คน รวม 211 รูป/คน

ด้านระยะเวลา

ปีการศึกษา 2552

ตัวแปรที่มุ่งประเมิน

1. ปฏิบัติการของผู้เข้าฝึกอบรม ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม สถานที่อบรม พระวิทยากร ระยะเวลาในการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม
2. ความรู้ของผู้เข้าฝึกอบรม ได้แก่ ความรู้ในด้านคุณธรรม หลักไตรสิกขา หลัก 9 คำสอนของพ่อ ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจในการแสดงออกและปฏิบัติตนต่อครู พระภิกษุ เพื่อน และสังคม
3. พฤติกรรมของผู้เข้าฝึกอบรม ได้แก่
 - 3.1 ด้านการพัฒนาตนเอง
 - 3.1.1 ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ
 - 3.1.2 การเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับเพื่อน
 - 3.1.3 เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
 - 3.1.4 คิด พูด และทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม
 - 3.2 ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้
 - 3.2.1 สนใจเรียน
 - 3.2.2 ตั้งใจรับฟังและร่วมมือทำกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
 - 3.2.3 รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากครู
 - 3.2.4 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
 - 3.3 ด้านพฤติกรรมในโรงเรียน
 - 3.3.1 มีความรับผิดชอบต่องานหรือเข้าเวรประจำวัน/เวรกลุ่มดี
 - 3.3.2 ช่วยเหลือดูแลตามภารกิจหน้าที่ของโรงเรียน
 - 3.3.3 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างสม่ำเสมอ
 - 3.3.4 เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
4. ผลที่เกิดขึ้นต่อองค์กรที่ได้รับจากการฝึกอบรม
 - 4.1 คุณลักษณะพึงประสงค์ในด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเพิ่มขึ้น
 - 4.2 ความพึงพอใจครูผู้สอนที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
 - 4.3 ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

นียมศัพท์เฉพาะ

โครงการ หมายถึง โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เป็นการฝึกอบรมโดยการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแบบ 2 คืน 3 วัน

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การพัฒนากาย วาจา ใจ ให้ดีงาม การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย

การเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม (ค่ายพุทธบุตร) หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม-จริยธรรม กิจกรรมการบันทึกความดี กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรม ยิ้ม ไหว้ ทักทาย

ไตรสิกขา หมายถึง การศึกษาที่ฝึกอบรมพัฒนาชีวิต 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

การเรียนรู้เรื่อง 9 คำสอนของพ่อ หมายถึง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัส พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่าน ในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ 12 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ 12 ธันวาคม 2513

พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนในด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา ความพอดี ความเพียร ความรู้ตน ต้องรู้จักรับและรู้จักให้ อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ พุดจริง ทำจริง ความซื่อสัตย์ หนังสือเป็นอมลิติน การเอาชนะใจตน

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปัญญา มีเหตุผล ที่ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะชั่ว ดี ถูก ผิด ควร ไม่ควร เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรม หมายถึง ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมรับการอบรมที่มีต่อการจัดโครงการอบรมในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยากร ระยะเวลาการฝึกอบรม สถานที่หลักสูตรและเนื้อหาการอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม เป็นต้น วัดได้จากแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้ประเมินสร้างขึ้น

ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าอบรม หมายถึง ความรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรม ในเรื่อง ไตรสิกขา หลัก 9 คำสอนของพ่อ ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติด การปฏิบัติกิจกรรมการอบรม การแสดงออกต่อครู พระวิทยากร และเพื่อน

พฤติกรรมการณ์นำความรู้ไปใช้ หมายถึง ความสามารถที่ผู้เข้าร่วมอบรมจะนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าอบรมมาใช้ในการในการเรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 เรื่อง คือ การพัฒนาตนเอง พฤติกรรมการณ์เรียน พฤติกรรมการณ์ในโรงเรียน

ผลลัพธ์ที่มีต่อโครงการ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นต่อโครงการหลังจากที่มีการอบรมโดยการเข้าค่ายคุณธรรม การที่ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้ไปใช้ในการในการเรียน โดยประเมินได้จากคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักเรียนทั้งสองโรงเรียนมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี

การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วยการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม โดยประยุกต์ใช้รูปแบบวิธีการประเมินแบบเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick) โดยทำการประเมิน 4 ด้าน คือ

1. เพื่อประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินงานการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
2. เพื่อประเมินด้านความรู้ (Learning) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่เข้ารับการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
3. เพื่อประเมินด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้าร่วมโครงการในการนำความรู้ไปใช้ในการเรียนตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
4. เพื่อประเมินด้านผลลัพธ์ (Results) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน